

Alicja Ungeheuer-Gołąb

ORCID: 0000-0002-3187-7150

Uniwersytet Rzeszowski

Wprowadzenie

Czas, w którym dziecko podlega elementarnej edukacji, jest dla niego okresem dynamicznego rozwoju procesów poznawczych, tożsamości i uczuć moralnych. Istotne znaczenie mają wówczas wszelkie wzory i modele, z jakimi się styka. Zwykle pochodzą one z obszaru edukacji, ale niewątpliwie proponują je także świat rówieśników i kultura. Dorośli od dawna korzystają z wzorców, które wskazują dzieciom przykłady właściwego zachowania, myślenia, działania. Przez całe wieki dokładano wszelkich starań, by najmłodsze pokolenia realizowały w swoim życiu wzór bohatera – mitycznego, religijnego, rycerskiego, który, będąc wzorcem osobowym, spełniałby swym życiem najśmielsze dążenia społeczne. Nie bez powodu polecano młodym ludziom, by poznawali bohaterskie czyny starożytnych władców, średniowiecznych rycerzy, świętych, których postępowanie odzwierciedlało pożądane wzorce zachowania. Ich losy zapisane na kartach historii stawały się kanwą pieśni, legend i dramatów. Niektórzy badacze są zdania, że dzieje cywilizacji są historią wzorów niosących wartości dominujące w danej kulturze, na określonym etapie jej rozwoju (Nowak 2015: 68–69), zatem i obecnie. Tendencja do kształtowania młodych pokoleń według wymagań konkretnych systemów wychowawczych jest wciąż aktualna (Bakiera, Harwas-Napierała 2016). Warto więc zadawać pytania o charakter kulturowych wzorców, z którymi stykają się współcześnie najmłodszy, także tych, które nie są zawarte w programach wychowawczych i niekoniecznie wpływają na szlachetne życie. Wzorce kulturowe czasem po prostu „atakują” odbiorców bez udziału wychowawczych starań – zobrazowane w reklamach telewizyjnych, przeglądanych przypadkowo czasopismach, „krzyczące” z billboardów, kreowane w obrazach filmowych. Doświadczenia dziecka, rodzica, nauczyciela obejmują coraz to inne konstrukty reprezentowane przez kulturę. Ludzie wciąż uczą się nowych ról i tworzą z nich własne, które będą najlepiej odpowiadać zmianom niesionym przez teraźniejszość.

Treści tego numeru czasopisma naświetlają rozmaite aspekty wzorców oddziałujących na uczestników procesu wychowania. Dyskurs dotyczy modeli wzorców, które wartościują sposób myślenia i są istotne w kształtowaniu tożsamości, odnoszenia się do wzorców osobowych i wzorców zachowania, analizy przekazywanych przez media czy literaturę wzorców związanych z płcią, rodziną, życiem społecznym.

Z uwagi na charakter pisma Autorzy zamieszczonych tu artykułów rozpatrują zagadnienie wzorców w kontekście wczesnej edukacji. Joanna Juszczak-Rygałło w studium pt. *Wzorce jako narzędzia transmisji oddziaływań wychowawczych* rozpatruje mechanizmy działania wzorców w zetknięciu z procesem wychowawczym. Podobnie Marta Kuźnik wskazuje kulturowe wzorce osobowe w odniesieniu do wychowania współczesnego dziecka. Olena Bocharova i Lucyna Smółka przedstawiają wyniki badań na temat męskich i kobiecych wzorców w kulturze współczesnej jako zjawisk, które mają znaczenie w wyborze wartości osobistych preferowanych przez uczniów klas trzecich szkoły podstawowej. Anna Michniuk i Katarzyna Bartkowiak podejmują temat „znaczącego Innego” jako postaci medialnej, która wpływa na kształt wychowania w dzisiejszej rzeczywistości. Zwracają uwagę na siłę mediów i ich możliwości w przedstawianiu negatywnych wzorców osobowych, które mogą oddziaływać na dzieci, wskazują też przykłady pozytywnych internetowych „bohaterów”. Kolejne trzy artykuły dotyczą obszaru literatury i języka – mówią o ważnej roli bohatera literackiego w utworach dla dzieci na przykładzie prozy Justyny Bednarek (Alicja Ungeheuer-Gołąb), cech strukturalnych komiksu (Aleksandra Suchańska), językowych rytuałów związanych z funkcją fatyczną (Małgorzata Bortliczek).

Wpływ konstruktów kulturowego, który dla dziecka staje się modelem do kształtowania się tożsamości, wyrabiania stosunku do zjawisk rzeczywistości, wyostrzenia spojrzenia na otaczający świat, wydaje się niepodważalny i zarazem niezwykle ważny. Otwarta tu dyskusja niech stanie się początkiem szerszych rozważań na ten temat. Zwróćmy uwagę na stojące obok nas dziecko – poszukujące dla siebie autorytetów i łaknące zdziwień (Bruner 1971: 35–36). Obserwując jego miejsce i działanie w świecie, skoncentrujmy się nie na własnych, ale na jego pragnieniach, potrzebach, bliskich i dalekich celach.

Bibliografia

- Bakiera L., Harwas-Napierała B. (2016). *Wzory osobowe w rozwoju człowieka*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe WAM.
- Bruner J. S. (1971). *O poznawaniu*, przeł. Ewa Karasińska, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, s. 35–36.
- Nowak W. (2015). *Dobro i wzory osobowe*, „Studia Philosophica Wratislaviensia”, vol. X, fasc. 4, s. 68–69.